

Výskyt tuberkulózy u uživatelů nealkoholových drog v ČR v letech 2001–2010

Incidence of tuberculosis among non-alcohol drug users in the Czech Republic in 2001-2010

Blanka Nechanská

Souhrn • Summary

Tato informace přináší základní údaje o výskytu tuberkulózy z Registru tuberkulózy v letech 2001-2010 mezi uživateli drog. Uživatelé nealkoholových drog během sledovaného období tvořili 1,1 % z celkového počtu nahlášených případů tuberkulózy.

This report provides basic data on the incidence of tuberculosis among drug users between 2001-2010 taken from the Tuberculosis Registry. Non-alcohol drug users accounted for 1.1% of reported tuberculosis cases.

Zprávy CEM (SZÚ, Praha) 2011; 20(12): 431–435.

Klíčová slova: tuberkulóza, uživatelé nealkoholových drog, incidence
Keywords: tuberculosis, non-alcohol drug users, incidence

Úvod

V minulém čísle Zpráv CEM jsme prezentovali základní údaje o výskytu povinně hlášených pohlavních nemocí z Národního registru pohlavních nemocí v letech 2001–2010 mezi injekčními uživateli drog.

Údaje o výskytu tuberkulózy u uživatelů nealkoholových drog jsou čerpány z Informačního systému orgánů ochrany veřejného zdraví (OOVZ) z Registru tuberkulózy

(RTBC). V registru jsou sledovány všechny osoby, u kterých byla na území ČR zjištěna aktivní tuberkulóza nebo jiná mykobakteriíza¹ a osoby dispenzarizované ve skupinách aktivní i inaktivní tuberkulózy nebo jiné mykobakteriízy. Kromě informací týkajících se samotného onemocnění jsou na povinném hlášení evidovány také přidružené podmínky onemocnění, mezi kterými se sleduje, zda se jedná o uživatele nealkoholových drog, tj. uživatelé legálních a nelegálních drog vyjma uživatelů alkoholu, kteří se sledují v tomto registru zvlášť.

Do roku 2002 (včetně) zpracovával Registr tuberkulózy ÚZIS ČR a registr byl součástí Národního zdravotnického informačního systému (NZIS). Od roku 2003 se tento registr stal součástí Informačního systému Orgánů ochrany veřejného zdraví. RTBC je provozován jako we-

Tabulka 1a: HLÁŠENÁ ONEMOCNĚNÍ TUBERKULÓZOU CELKEM A U UŽIVATELŮ NEALKOHOLOVÝCH DROG PODLE POHLAVÍ V LETECH 2001–2010, MUŽI

Rok	Celkem			z toho u uživatelů nealkoholových drog			Podíl uživatelů nealkoholových drog (%)		
	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem
2001	799	56	855	7	-	7	0,9	-	0,8
2002	709	63	772	13	-	13	1,8	-	1,7
2003	687	55	742	6	-	6	0,9	-	0,8
2004	608	55	663	7	-	7	1,2	-	1,1
2005	608	34	642	8	-	8	1,3	-	1,2
2006	558	50	608	7	-	7	1,3	-	1,2
2007	559	39	598	7	2	9	1,3	5,1	1,5
2008	531	36	567	12	-	12	2,3	-	2,1
2009	444	38	482	11	1	12	2,5	2,6	2,5
2010	411	30	441	8	2	10	1,9	6,7	2,3
Celkem	5 914	456	6 370	86	5	91	1,5	1,1	1,4

¹ Tj. infekcí způsobených bakteriemi rodu *Mycobacterium*, ke kterým patří kromě *M. tuberculosis* např. *M. avium* complex, *M. kansasii* nebo *M. abscessus*.

Tabulka 1b: HLÁŠENÁ ONEMOCNĚNÍ TUBERKULÓZOU CELKEM A U UŽIVATELŮ NEALKOHOLOVÝCH DROG PODLE POHLAVÍ V LETECH 2001–2010, ŽENY

Rok	Celkem			z toho u uživatelů nealkoholových drog			Podíl uživatelů nealkoholových drog (%)		
	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem
2001	386	109	495	2	-	2	0,5	-	0,4
2002	328	100	428	2	-	2	0,6	-	0,5
2003	324	96	420	2	-	2	0,6	-	0,5
2004	301	93	394	1	-	1	0,3	-	0,3
2005	288	77	365	1	-	1	0,3	-	0,3
2006	298	67	365	1	-	1	0,3	-	0,3
2007	231	42	273	2	-	2	0,9	-	0,7
2008	262	50	312	-	-	-	-	-	-
2009	188	40	228	2	-	2	1,1	-	0,9
2010	210	29	239	4	-	4	1,9	-	1,7
Celkem	2 816	703	3 519	17	-	17	0,6	-	0,5

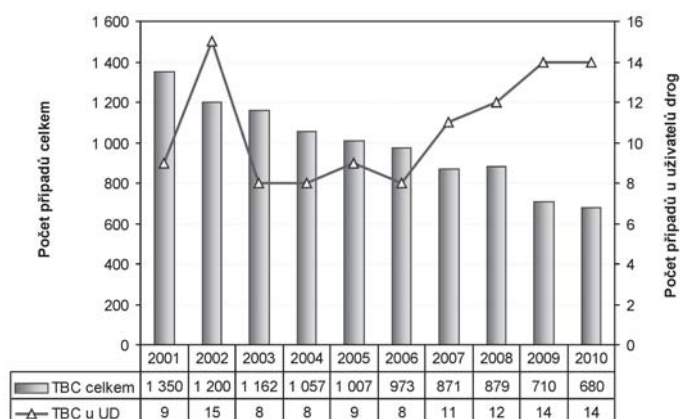
Tabulka 1c: HLÁŠENÁ ONEMOCNĚNÍ TUBERKULÓZOU CELKEM A U UŽIVATELŮ NEALKOHOLOVÝCH DROG V LETECH 2001–2010, MUŽI A ŽENY

Rok	Celkem			z toho u uživatelů nealkoholových drog			Podíl uživatelů nealkoholových drog (%)		
	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem
2001	1 185	165	1 350	9	-	9	0,8	-	0,7
2002	1 037	163	1 200	15	-	15	1,4	-	1,3
2003	1 011	151	1 162	8	-	8	0,8	-	0,7
2004	909	148	1 057	8	-	8	0,9	-	0,8
2005	896	111	1 007	9	-	9	1,0	-	0,9
2006	856	117	973	8	-	8	0,9	-	0,8
2007	790	81	871	9	2	11	1,1	2,5	1,3
2008	793	86	879	12	-	12	1,5	-	1,4
2009	632	78	710	13	1	14	2,1	1,3	2,0
2010	621	59	680	12	2	14	1,9	3,4	2,1
Celkem	8 730	1 159	9 889	103	5	108	1,2	0,4	1,1

bová aplikace s centrální databází. Správcem RTBC je Ministerstvo zdravotnictví, odbor strategie a řízení ochrany a podpory veřejného zdraví, zpracovatelem na celostátní úrovni je Koordinační středisko pro resortní zdravotnické informační systémy (KSRZIS). ÚZIS ČR přebírá od zpracovatele údaje potřebné pro NZIS, zodpovídá za poskytování a zveřejňování statistických výstupů a zabezpečuje kontakty s mezinárodními organizacemi.

Zpravodajskými jednotkami jsou odborné ordinace lékařů oboru pneumologie a fizeologie v ambulancích i lůžkových zdravotnických zařízeních bez ohledu na zřizovatele. Krajské hygienické stanice zajišťují pořízení dat z dodaných vstupních formulá-

Graf 1: Hlášená onemocnění tuberkulózou v letech 2001–2010

Tabulka 2a: HLÁŠENÁ ONEMOCNĚNÍ TUBERKULÓZOU CELKEM A U UŽIVATELŮ NEALKOHOLOVÝCH DROG PODLE POHLAVÍ A VĚKOVÝCH SKUPIN V LETECH 2001–2010, MUŽI

Věková skupina	Celkem			z toho u uživatelů nealkoholových drog		
	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem
0–4	8	1	9	-	-	-
5–9	7	2	9	-	-	-
10–14	7	1	8	-	-	-
15–19	57	4	61	4	-	4
20–24	200	12	212	12	-	12
25–29	300	17	317	13	2	15
30–34	359	29	388	18	2	20
35–39	375	16	391	14	1	15
40–44	502	22	524	8	-	8
45–49	647	29	676	8	-	8
50–54	793	31	824	2	-	2
55–59	686	51	737	2	-	2
60–64	476	47	523	4	-	4
65–69	350	51	401	-	-	-
70–74	343	54	397	-	-	-
75+	804	89	893	1	-	1
Celkem	5 914	456	6 370	86	5	91

Tabulka 2b: HLÁŠENÁ ONEMOCNĚNÍ TUBERKULÓZOU CELKEM A U UŽIVATELŮ NEALKOHOLOVÝCH DROG PODLE POHLAVÍ A VĚKOVÝCH SKUPIN V LETECH 2001–2010, ŽENY

Věková skupina	Celkem			z toho u uživatelů nealkoholových drog		
	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem
0–4	8	2	10	-	-	-
5–9	1	4	5	-	-	-
10–14	15	9	24	-	-	-
15–19	47	8	55	-	-	-
20–24	129	15	144	3	-	3
25–29	159	16	175	6	-	6
30–34	179	18	197	6	-	6
35–39	159	29	188	1	-	1
40–44	138	25	163	1	-	1
45–49	157	31	188	-	-	-
50–54	166	44	210	-	-	-
55–59	151	46	197	-	-	-
60–64	158	62	220	-	-	-
65–69	164	65	229	-	-	-
70–74	237	97	334	-	-	-
75+	948	232	1 180	-	-	-
Celkem	2 816	703	3 519	17	-	17

řů do centrální databáze prostřednictvím internetového připojení.

Samotnou příčinou onemocnění TBC je bakterie *Mycobacterium tuberculosis*. Bakterie se nejčastěji šíří kapénkovou infekcí od nemocných s plicní formou tuberkulózy, pravděpodobnost přenosu zvyšuje dlouhodobější blízký kontakt s nemocným. V plicích bakterie napadnou malý okresek tkáně (tzv. primární infekce) a pak i jednu plicní lymfatickou uzlinu (primární infekce a napadená uzlina se nazývají primární komplex). Z primárního komplexu se infekce může šířit dále do organismu (např. polknutím vykašlaného sputa, krví nebo lymfou). Dnes již velmi vzácný je vstup bakterie do těla trávicím traktem po požití mléka tuberkulózních krav. Zcela vzácně může dojít k přenosu poraněnou kůží prostřednictvím infikovaného předmětu.

Vývoj celkového počtu hlášených onemocnění tuberkulózou v letech 2001–2010

V letech 2001–2010 se počet ročně evidovaných hlášených onemocnění tuberkulózou (TB) snížil o polovinu, a to z 1 350 případů v roce 2001 na 680 případů v roce 2010. Pouze v roce 2008 došlo k meziročnímu nárůstu nahlášených onemocnění (z 871 v roce 2007 na 879 v roce 2008). V letech 2001–2010 bylo nahlášeno celkem 8 730 TB dýchacích cest a 1 160 TB jiných lokalizací. Onemocnění TB dýchacího ústrojí se během sledovaného období podílelo v průměru 88 % na celkovém počtu hlášených tuberkulóz. Muži se na celkovém počtu onemocnění podílely 64 %, tj. 6 371 nahlášených onemocnění v letech 2001–2010 (Tabulky 1. a–c a 2.a–c, Graf 1).

V roce 2010 bylo nahlášeno celkem 680 onemocnění tuberkulózou, a to 621 s TB dýchacího ústrojí a 59 s TB jiných lokalizací, z toho u mužů bylo evidováno 411 TB dýchacího ústrojí a 31 TB jiných lokalizací, u žen 210 TB dýchacího ústrojí a 29 TB jiných lokalizací.

Vývoj počtu hlášených onemocnění tuberkulózou u uživatelů nealkoholových drog v letech 2001–2010

Ve sledovaném období bylo nahlášeno 108 případů TB u uživatelů nealkoholových drog, v posledních letech se jejich počet nepatrně zvyšoval. Z celkového počtu hlášení u těchto uživatelů drog

**Tabulka 2c: HLÁŠENÁ ONEMOCNĚNÍ TUBERKULÓZOU CELKEM
A U UŽIVATELŮ NEALKOHOLOVÝCH DROG PODLE VĚKOVÝCH SKUPIN
V LETECH 2001–2010, MUŽI A ŽENY**

Věková skupina	Celkem			z toho u uživatelů nealkoholových drog		
	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem	TBC dýchacího ústrojí	TBC jiná	celkem
0–4	16	3	19	-	-	-
5–9	8	6	14	-	-	-
10–14	22	10	32	-	-	-
15–19	104	12	116	4	-	4
20–24	329	27	356	15	-	15
25–29	459	33	492	19	2	21
30–34	538	47	585	24	2	26
35–39	534	45	579	15	1	16
40–44	640	47	687	9	-	9
45–49	804	60	864	8	-	8
50–54	959	75	1 034	2	-	2
55–59	837	97	934	2	-	2
60–64	634	109	743	4	-	4
65–69	514	116	630	-	-	-
70–74	580	151	731	-	-	-
75+	1 752	321	2 073	1	-	1
Celkem	8 730	1 159	9 889	103	5	108

bylo 95 % tuberkulóz dýchacího ústrojí. Podíl mužů-uživatelů drog byl vyšší než u celkového počtu nemocných tuberkulózou, a to 84 % (tj. 91 případů), žen – uživatelů drog během sledovaného období onemocnělo tuberkulózou 17, všechny s TB dýchacího ústrojí (Tabulky 1.a–c a 2.a–c, Graf 1).

Vzhledem ke klesajícímu trendu počtu hlášení tuberkulózy ve sledovaném období a nepatrnému růstu nahlášených TB u uživatelů drog, rostl také jejich podíl, a to z 0,7 % v roce 2001 na 2,1 % v roce 2010. Muži – uživatelé drog se v letech 2001–2010 podíleli 1,4 % na celkovém počtu hlášení a ženy – uživatelky drog půl procentem.

Ostatní vybrané infekční nemoci u uživatelů drog

Počet případů HIV infekce (dg. B20–B24) a virové hepatitidy typu B (dg. B16), typu C (dg. B17.1, B18.2) a typu A (dg. B15) u injekčních uživatelů drog uvádí každoročně Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v ČR [http://www.drogy-info.cz/index.php/publikace/vyrocní_zpravy], kterou vydává Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti při Úřadu vlády.

Vypracovala:

*Ing. Blanka Nechanská
Ústav zdravotnických informací
a statistiky České republiky
kontakt: nechanska@uzis.cz*

Redakčně upraveno: Petr Petráš